

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՄՅԱԿԻ ՇԵՄՔԻՆ

վանդական սովորությունն է, որ շրջադարձային նշանակություն ունեցող ամեն մի տարեթվի ժամանակ որոշ հաշվեհարդար է կատարվում անցյալ ժամանակաշրջանի՝ և բարեմադրություններ արվում վերահաս ժամանակի նկատմամբ։ Այդ անում են առանձին անհատները, հասարակական և քաղաքական առանձին կազմակերպությունները, այդ անում է նաև քրիստոնյա եկեղեցին, այդ րվում և Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին։

Այժմ, երբ պատմության գիրկն է անցել Բանահորդ դարի առաջին հիսնամյակը և Երկաթյա է արդեն երկրորդ հիսնամյակը, պիտի որ Հայաստանյայց Եկեղեցին պատասխանի այն հարցին, թե ինչպե՞ս է ինքն զնաճառում ընթացիկ դարի առաջին հիսնամյակը և ի՞նչ ակնկալություններ ունի վերահաս հիսնամյակի նկատմամբ։

Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, որ աշխարհի հնագույն եկեղեցիներից մեկն է և անադարձությամբ պահպանել է Բրիտանասավանդ սկզբունքները, նեղ դասակարգչին մի հասարակություն չի եղել երբեք. եա ընթացել է իր ժողովրդի հետ և ապրել նրա ուրախ ու տխուր կյանքով։ Հայոց Եկեղեցուն համար ամենակարևոր հարցերից մեկը — իր ժողովրդի հակառակգիրն է եղել, նրա վիճակն ու հեռանկարը։

Փորձենք վերլուծել, թե ի՞նչ դուրսյան մեջ էր հայ ժողովուրդն անցած հիսնամյակի սկզբում և ի՞նչ վիճակում է նա ներկա հիսնամյակի շեմին։

Անցած հիսնամյակի ընթացքում դեռ չէին իրականացել ազատասեր հայ ժողովրդի նվի-

րական իդները՝ վերականգնելու իր կորցրած քաղաքական անկախությունը։ Ազատասեր հայ ժողովուրդը դեռևս հեռում էր սուլթանական Թյուրքիայի և ցարիզմի ծանր լծերի տակ։ Հայ ժողովրդի ազատության համար մահաոռու որդիները սուլթանական քանտե-րում էին շղթավում և կամ Սիբիր ախտը-վում։

Հայ ժողովուրդն այսօր ձեռք է բերել քաղաքական իր ազատ, անկախ պետականու-րյունը և տեղ դարձել իր սեփական հակա-տագրին։ Դարեր շարունակ հայ ժողովրդի փայփայած ազատությունը իրականություն է դարձել. եա այժմ ունի իր հայրենի ամենա-լեմոկբառական սովետական պետությունն ու իր հայ շնորհալի գործիչները։

Անցած դարի սկզբում բայլ էր հայ ժողո-վուրդը, անօգնական և անպաշտպան։ Քրիս-տոնյա Արևմուտքը, որին քաղմիցս դիմել էր հայ ժողովուրդը պաշտպանելու իրեն քյուրական վայրագություններից, ամենա-անխիղճ ձևով խաբում էր հայ ժողովրդին և ամենանեղ ձևով օգտագործում իր քաղաքա-կանության համար։

Այլ է հայ ժողովրդի վիճակը ներկա հիս-նամյակի շեմին։ Նա այժմ Առվեսական Միության փառավոր ընտանիքի լիիրավ ան-դամներից մեկն է և Եղբայրական այդ դաշ-նակցության մեջ իրեն ամուր է զգում վեմի նման։ Նա այլևս չի դողում ո՛չ մի քամուց և փոքրերից և, հաստատակամ, մյուս եղ-բայրական ժողովուրդների հետ միասին, քայլում է իր նախագծած ուղիով։

Անշափ էին դպրոցները, չկային քաղա-րագույն ուսումնական հաստատություններ և ժողովուրդը խառնափում էր ագիտության խավարում։ Նվ այդ իր մեղով շէր։ Հայ ժո-

յովուորդը, որը աշխարհի ամենահին ժողովուրդներից մեկն է և հանդես է եկել պատմության մեջ դեռևս այն ժամանակ, երբ մարդկային կուլտուրայի առաջին հիմնաքարերն էին դրվում Արևելքում և իր համեստ մոծումներն արել գիտության և կուլտուրայի ասպարեզում, միջին դարերում օտար հարստանաբարիչների լծի տակ ընկնվելով, հետ էր պահվել ընդհանուր զարգացումի ընթացիկը:

Նոր հիսնամյակի սկզբին անհանաշեխորհն փոխվել է հայ ժողովրդի զարգացման մակարդակը: Սովետական Հայաստանն այժմ, կարելի է ասել, մի ընդհանուր համալսարան է, ուր սովորում են մեծ ու փոքր բոլոր, փոքրերը՝ դպրոցում, երիտասարդները՝ մասնագիտական տեխնիկումներում, ինստիտուտներում և համալսարանում, մեծահասակները՝ ավելի խորանում նոր մասնագիտությունների մեջ: Փափախավոր միտմիտ, խեղճ հայ գյուղացիները այլևս չկան: Աշխատասեր հայ ժողովուրդը փոխելով իր երկրի դեմքը, նրա հետ փոխվել է նաև ինքը: Նա այլևս նախկին դուրանավառ և սահմանափակ աշխարհայացքի տերը չէ և ոչ ոք այժմ կարող է շահագործել նրա երբեմնի խեղճությունը և միտմտությունը:

Անցած հիսնամյակի սկզբում աղքատ էր նա ժողովուրդը, հոգսերի ծանրության տակ կհաճ և դժբախտ: Մի կտոր հացի համար հայ գյուղացին պայքարում էր դաժան բնության ուժերի դեմ՝ իր դժբախտ բնտանիքի գոյությունը պահպանելու համար: Սակայն նրա փնտռված հեռավոր գործիքներն անգործ էին ցանկալի արդյունքները ապու և հայ գյուղացին մի կերպ փառ էր տալիս իր կիսափառ գոյությունը և կամ հարկադրված լինում մշակության գնալ փառա: Քաղաքները՝ փառաքաններ չէին ներկա հասկացողությամբ: Պատանական չէ, որ Երևանը, մեր ներկա ծաղկուն մայրաքաղաքը, առջևդրում հոգե կնունք է անվանվել:

Այլ է հայ ժողովրդի վիճակն այսօր: Փոխվել է նաև գյուղը և՛ փառաքան: Գյուղերի կուլեկտիվ տնտեսություններում եզներին փոխարինելու են եկել տրակտորները, սերմնացան, հնձող և կալսող մեքենաները: Հայաստանում սկիզբ առնող գեները այլևս երեսներ ծած-

կած չեն հոսում և հեռանում Հայաստանից, այլ պողպատական մարդկանց հարկադրանքով մտնում են ջրանցքները և գնում ոռոգելու գյուղերի երբեմնի պապական դաշտերը: Զարգացել են Հայաստանի փառաքաններն ու գյուղափառաքանները և Հայաստանն այժմ դարձել է աշխարհի առաջադեմ արդյունաբերական երկրներից մեկը: Գարնան վարդի նման փայլել է մեր առնուլ երևանը:

Անցած դարի սկզբում հայ ժողովուրդը ի վիճակի չէր դրսևորելու իր ունակություններն ու բնածին տաղանդը: Հասարակական այն ժամանակվա ծանր պայմաններում ոչ միայն հնարավորություններ չկային զարգացման համար, այլև խեղդվում էին տաղանդները: Դրա լավագույն ապացույցը Խաչատուր Աբովյանի, Միխայիլ Նալբանդյանի, Կոմիտասի և այլոց կենսագրություններն են:

Այլ է դրությունը ներկա հիսնամյակի շեմին: Սովետական կենսաբեր արևի տակ ծաղկում են տաղանդները տնտեսության, մշակույթի, գիտության և այլ ասպարեզներում: Հայ ժողովուրդն իր ծոցից տվել է այնպիսի տաղանդներ, ինչպիսին են աղմիրալ Խաչովը, գեներալ Բաղրամյանը, ֆիզիկոս Ալիխանյան եղբայրները, աստղաբաշխ Վ. Համբարձումյանը և այլ հազարավոր անձինք, որոնք իրենց շնորհալի աշխատանքով բարձրացնում են մեր ժողովրդի պատիվն ու հեղինակությունը:

Մրանք նշմարություններ են, որոնք կույրերը միայն կարող են շտեմել և Հայրենիքի նկատմամբ անգուսպ շարությամբ լցված թրջնամիները:

Նոր հիսնամյակի շեմում հայ ժողովուրդը գտնվում է իր պատմության ամենաբովանդակալից շրջանում, իր իսկական ոսկեդարում: Մեր ներկա սերունդն ամենաերջանիկ սերունդն է հայ ժողովրդի ողջ պատմության մեջ, որովհետև նա մասնակիցը հանդիսացավ այն խոշոր վերափոխումների, որոնք կատարվում են մեր աշխի առաջ, որովհետև նա ստեղծեց այնպիսի մի պատմություն, որն իր արժեքով, իր բովանդակությամբ հավասար է նախորդ ողջ դարերին միասին առած:

Ի՞նչ բարեմադրություններ ունի Հայ եկեղեցին բերացիկ հիսնամյակի նկատմամբ:

նրա առաջին և հիմնական բարեմադրությունը—աշխարհին խաղաղություն ցանկանալն է։ Ամենաողորմած Աստված բոլ խաղաղություն պարգևի աշխարհին, սեր, եղբայրություն և միություն հաստատի ժողովուրդների միջև։ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը մեծ տառապանքներ բերեց մարդկության։ Միլիոնավոր մարդկանց արյունն ու արցունքը բողբոջում է Աստծուն։ Թող Տերը պրա մարդկությանը և խափանի պատերազմի հրձիգների շար գիտավորությունները։

Նոր հիսնամյակում բոլ ազգի սերտանան, ազգի ամբանան մեր Հայրենիքի փոխհարաբերությունները Առվեռական եղբայրական ռուսաօրիականների հետ, մեր եղբայրական ժողովուրդների, առանձնապես ռուս վեհանձն և ազատասեր ժողովրդի հետ։

Նոր հիսնամյակում բոլ ազգի, բարգավաճի մեր սիրելի, մեր նվիրական Հայրենիքը—Առվեռական Հայաստանը։ Թող արդյունաբե-

րական նորանոր հսկաներ բարձրանան մեր ֆաղախներում, տափ ֆաղի նորանոր շենքերով զարդարվեն մեր ֆաղախներն ու գյուղերը, ավելի երջանիկ դառնա կյանքը մեր ժողովրդի համար։ Թող ազգի վերասլաց բափով զարգանա մեր տաղանդավոր ժողովրդի մշակույթը։

Նոր հիսնամյակում Հայ եկեղեցու նվիրական իզն է։ Նր արգարությունը բազմաթի աշխարհում, Նր Մայր Հայրենիքին վերադարձվեն նրանից անարդարացի խլված Արևմտահայ շրջանները և հեռավորություն ստեղծվի հայրենակարոտ Ափյուռքին զալ հավաքվել իր սիրելի Հայրենիքում։

Թող հաստատ մնա լուսա խորան Ա. Էմիածինը, Ամենայն Հայոց Հայրապետությունն իր հանհաղի զահաղալով՝ Նորին Ա. Սննություն Տ. Տ. Գեորգ Զ.ով։

Թող անմար մնա լուսավորչի Ա. Ջանը։

